

זכרון גורלי

מסעו של אוטיסט משבדיה לירושלים

כתב וצילם נועם שרון

"כל אדם מסוגל לדעת את האמת ולגלמה, כל אחד יכול להפוך לשיקוף חי של הכוליות המוחלטת, איבר מודע ועצמאי של החיים הכול-עולמיים".
ולדימיר סולוביוב (1)

ביקור הזוג המיוחד

בראשית חודש מאי, ימים מספר לפני ביקור האפיפיור בנדיקטוס ה-16 בירושלים, פקדו את העיר שני אורחים מיוחדים לא-פחות. רחובות-העיר לא שופצו לכבודם ועסקיהם של מוכרי-המוזכרות בשוק העיר העתיקה לא שגשגו בזכותם. אבל המקומות הקדושים זכו לביקור – ראשית הכותל, אז רחבת הר-הבית ולאחריהם – כנסיית-הקבר. גם כנסיית גת-שמנים, השוכנת במעלה עמק-קדרון שמחוץ לחומות העיר העתיקה, כובדה בביקור של הזוג המיוחד.

שלושה ימים צעדו הם, ממקום קדוש אחד למשנהו, זה לצד זה; היא, גברת חביבה ששערה כבר הלבין מימים, והוא, אדם בוגר עם פני-ילד-מלאך. הוא – בנה, מוליך אותה בצעדיו האיטיים בין סמטאות-ירושלים הצרות אל מקומות השוכנים בתוכו כזיכרון קדום שמתעורר. והיא – אמו, אוהזת בזרועו, תומכת בו ועוטפת באהבה ורוך, מלווה אותו בדרכו במשעולי-הזיכרון, ממתינה לו בסבלנות כשהוא עוצר לפתע להתבונן בדבר-מה שרק הוא מבין את פשרו. כך עומדת היא, מכילה ברוך את הילת-הסבל שקורנת מתנועות-הידיים הבלתי-רצוניות, חריקות-השיניים המצמררות והעוויות הבלתי-נשלטות שעושה גופו, ומחזירה מבט טוב אל הסקרנים שאינם מסוגלים להתיק מבטם ממנו. "האנשים בירושלים טובים מאוד", תאמר אחר-כך, בבית-הקפה ששוחחנו בו. "הם ששים לעזור".

וכך הוא הוביל אותה, במסלול שחזרו עליו מדי יום ביומו, מסלול שעלה מתוך מפת ירושלים העתיקה שמוצפנת בנפשו. הוא הוביל אותה לרחבת הר-הבית. כששאלה אותו מדוע בחר לקחת אותה לשם, ענה לה: "כי שם התחתנו." כשבאו לרחבת הר-הבית, הוביל אותה אל הפינה הצפון-מזרחית ושם נעצר להתיישב. כששאלה אותו למה דווקא שם, ענה לה: "כי כאן את ואני אהבנו מאוד לשבת יחד, אז."

גילוי גורלי

הילקה אוסיקה (Hilke Osika) היא מרפאה במוסיקה ועובדת בבית-חולים אנתרופוסופי בשבדיה. יש לה חמישה ילדים, מהם שלושה בעלי אוטיזם חמור: התאומים אריק ומרקוס (כיום בני 39) ואחיהם אנדריאס הגדול מהם בעשר-שנים. שני ילדיה הבריאים של הילקה עוסקים ברפואה. בשנת 2005 הזדמן לידיה תקליטור DVD שהכיר לה את טכניקת "התקשורת הנתמכת", שיטה שמאפשרת לנכים בעלי קשיי-

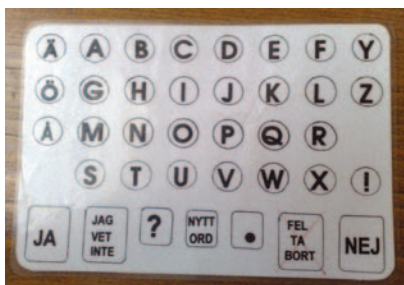
תקשורת להביע את מחשבותיהם בכתיבה. עד אז, לא העלתה בדעתה שלשלושת בניה האוטיסטים יש איזו אינטליגנציה. "פגשתי את האנתרופוסופיה בגיל 16", מספרת הילקה, "ולפיכך תמיד ידעתי שלבני יש גרעין אינדיבידואלי בריא. אך חשבתי גם שבהתגשמות הנוכחית, הגוף הפגוע שלהם אינו מאפשר לגרעין הבריא לבוא לידי ביטוי." מה רבה הייתה הפתעתה אפוא כשגילתה שבאמצעות אמצעי-עזר פשוטים היא יכולה לתקשר עם בניה, שמעולם לא הגו הברה ברורה. "הגילוי הזה שינה לחלוטין את חיינו. גידלתי שלושה ילדים אוטיסטים, התייחסתי אליהם כאל חסרי יכולות-תקשורת ולעתים קרובות דיברתי "מעל-לראש" שלהם, ופתאום מתברר שיש להם עולם פנימי עשיר ביותר, מחשבות ורצונות. מעבר לזה, די-מהר הם החלו להביע מחשבות בעלות תוכן רוחני ואף סיפרו על התגשמויות קודמות שלהם על-פני האדמה. כולם הביעו את רצונם לנסוע למקומות ההם ולראות אותם שוב."

בעידוד משפחתה, נסעה הילקה לשווייץ להשתלם בשיטה ולהיעשות לתומכת-תקשורת. מאז היא משמשת, מעבר לעבודתה כמרפאה במוסיקה, תומכת-תקשורת לילדים אוטיסטים. נוסף על-כך, החלה לקחת את בניה אל מקומות ברחבי-העולם שבהם לטענתם חיו בהתגשמויות קודמות. "חשוב להם לדעת על התגשמויות קודמות שלהם", אומרת הילקה. "השאלה למה הם אוטיסטים, מדוע בחרו בגוף שלמעשה אינם יכולים להשתמש בו, היא לגביהם שאלה קיומית."

תקשורת נתמכת

"תקשורת נתמכת" (Facilitated Communication) היא טכניקה שפותחה באוסטרליה בסוף שנות-השבעים של המאה הקודמת, בידי הפסיכולוגית ד"ר רוזמרי קרוסלי. כיום עומדת רוזמרי בראש מכון שהקימה, (2) אולם טכניקת-התקשורת שפיתחה עדיין שנויה במחלוקת; יש לה מצדדים – שבאופן קטגורי נמנים עם האסכולה המיסטית, ומתנגדים – שבאופן קטגורי נמנים עם האסכולה המדעית.

הטכניקה שמאחורי התקשורת הנתמכת פשוטה. האוטיסט "מקליד" את מסריו בלוח הדומה למקלדת-מחשב או במקלדת-מחשב רגילה. היד שאצבעה מצביעה על האותיות שמתחברות למילים ומשפטים נתמכת בכך-ידו של אדם אחר – המאפשר את התקשורת. האדם התומך מפעיל לחץ קל על ידו של האוטיסט ועוזר לה לעלות לאחר שירדה אל לוח-האותיות [ראו בתמונה].



האוטיסט "מקליד" את מסריו בלוח הדומה למקלדת-מחשב

פועל מכוון-מחקר לתקשורת נתמכת שהוקם בידי תלמיד של רוזמרי קרוסלי האוסטרלית ומנסה להגדיל את היקף השימוש בשיטה ולחזק את אמינותה. (6)

באופן מעניין, התקשורת הנתמכת זוכה לפופולריות גבוהה בקרב האוכלוסייה החרדית בישראל. בשנות

התשעים, נהפכו ילדים אוטיסטים למסמרי-הערב ב"ערבי-התחזקות" המוניים, כשהם "מתקשרים מסרים מעולם-האמת". "התקשורת בתמיכה הקלינית הפכה להיות תקשורת בתמיכה מטפיסית", כתב אבי בליזובסקי. (7) "סוג התקשורת שהם עושים הוא תקשורת עם עולמות עליונים; הילדים משמשים כמדיומים או כנביאים, מתקשרים עם ישויות מטפיסיות." "הפרקטיקה יושמה בזירות שונות: בזירות פרטיות ובזירות פומביות מול קהל גדול, מול מסכים ענקיים, בליווי פרסום והפצה, פוסטרים, הרצאות, חוברות, קלטות, תקליטורים. כל אלה מפיצים את הסודות, הגילויים של הילדים האוטיסטיים המושגים באמצעות טכניקת התקשורת החדשה [...]"

מרבית הביקורת על שיטת התקשורת הנתמכת נוגעת לתלות של האוטיסט באדם המאפשר את התקשורת – לרוב קרוב-משפחה. הטענה העיקרית של המתנגדים לשיטה היא שלמעשה, מאפשר-התקשורת (האדם התומך) הוא שמכוון את תנועת-היד – ומכתיב את המסרים.

מחקרים מדעיים שנעשו כדי לבחון את אמינות-השיטה הראו כי כאשר נשאלה שאלה שהתומך לא ידע את תשובתה, גם הילד שנשאל לא ידע את התשובה. (3) ביקורת אחרת על אמינות-השיטה היא שבמקרים רבים האוטיסט אינו רואה כלל את הלוח שהוא מקיש עליו – ואילו מאפשר התקשורת מתבונן בו כל-הזמן.

סוגיית אמינות-השיטה עמדה בשיא-המחלוקת בארצות-הברית בשנות ה-90, כאשר עדויות של ילדים אוטיסטים – שנתקבלו באמצעות התקשורת הנתמכת – סיפרו על התעללויות מיניות שחוו הילדים. כמה מבתי-המשפט בארצות-הברית אף קיבלו עדויות אלו כקבילות. (4) עם-זאת, נייר-עמדה שפרסמה התאחדות הפסיכולוגים האמריקנית (APA) בשנת 1994 מסתיים במילים האלה: "ההתאחדות מאמצת אפוא את העמדה ש'יתקשורת נתמכת' הוא תהליך-תקשורת לא-מוכח ושנוי במחלוקת, ואין סימוכין מדעיים ליעילותו." (5) מצד אחר, יש מחקרים מדעיים שאינם שוללים לחלוטין את השיטה, ואף תומכים בה. באוניברסיטת-סירקיוז, ניו-יורק,

אריק והילקה בירושלים. "לא קל לגלות שהילד שלך, שכל השנים התייחסת אליו כאל חסר-אינטליגנציה, הוא אדם בעל מלוא יכולת-המחשבה, הרגש והרציה..."



כך שלא הופתעתי. מעבר לזה, התחלתי לקרוא על הדמויות שהם סיפרו לי עליהן. הדרך שלהם למקם את התקופה שבה הייתה ההתגשמות הקודמת היא באמצעות אזכור שמו של אדם מפורסם שחי באותה התקופה. כמה מהדברים שהם סיפרו לי יכולתי לאמת בספרים."

מדוע באתם לירושלים?

"לפי מה שאריק מספר, שנינו חיינו בירושלים בתקופת מסעות-הצלב. הוא היה צליין, אני הייתי בת-המקום. הייתה בינינו אהבה גדולה והתחתנו. הריתי לו, ובלידה מתתי."

ואיך את מתייחסת אל הדברים האלה?

"אני משתדלת לקבל את הדברים שבניי אומרים בשוויון-נפש – לא בהתלהבות יתרה וגם לא בזלזול. אני משתדלת שלא לתת לדבריהם משקל גדול יותר משום שהם באים מהם אלא להתייחס אליהם בצורה אובייקטיבית. בכל-אופן, אלה חוויות חזקות מאוד. לשמחתי אני אדם מבוגר ורגילי על הקרקע; אני יכולה לשים את החוויות האלה בפרופורציות הנכונות."

ומה את יכולה לספר על עולמם הפנימי?

הם אינם אינטליגנטיים בדברים פרקטיים, אבל הם אינטליגנטיים מאוד בדברים רוחניים, אקזיסטנציאליים. יש להם כנות ויושרה – בייחוד המבוגרים שבהם. יש להם כבוד ורגש-אחריות. התכונות האלה מתפתחות בהם בזכות המחלה ובזכות הקשר ההדוק יותר שיש להם עם מורים מעולם-הרוח. אני מאמינה שלכולנו יש השראות הבאות ממורים בעולם-הרוח, הרי בצד האחר יש אינדיבידואלים נהדרים שאינם בחיים. אני גם חושבת שהאוטיסטים מודעים אליהם יותר מאתנו. אני עצמי מקבלת עצות מילדיי, ממש עצות לחיים. הם מלמדים אותי לעשות דברים בצורה שתהיה טובה להם ולי. לעתים אני המומה מעצותיהם, לא מאמינה שזאת עצה טובה. אבל כשאני שועה לעצתם, אני מוצאת שעשיתי את המעשה הטוב ביותר שיכולתי לעשות. ועכשיו תאר לך מה זה כשיש לך שלושה מורים רוחניים בבית..."

ובאמת, איך את מקבלת את היותך אימא לשלושה ילדים אוטיסטים?
"מעולם לא הייתי מוטרדת מזה. כבר מגיל צעיר התעניינתי בכנים ובמוגבלים. בשבילי זאת המשימה הנכונה."

האם את יכולה לתת דוגמה לעצה שהתקבלה מהם?

"אריק ואני היינו במינכן. פגשנו אישה שהיה לה בן אוטיסט. כשהיה צעיר, היא הצליחה לתקשר אתו בתקשורת הנתמכת, אך כשהתבגר החלו קשיים בכך. ובכן, כששוחחתי איתה, אריק הראה שהוא רוצה להגיד משהו. "אם תתחילי לעשות מדיטציה," הוא כתב, "תוכלי לתקשר טוב יותר." "איך אעשה מדיטציה?" היא שאלה אותו. ואריק ייעץ לה: "קחי מילים שנכתבו בידי אדם טוב והעמיקי לתוכן באמצעות החשיבה והרגש שלך."

איך אדם מרגיש כשהוא פוגש שריד מעברו, מההתגשמות קודמת שלו?

"זוה קורה בספירה של הרגש, לא בראש. יש תחושה פנימית של הכרות. בצעירותי פגשתי אדם שהרגשתי שאני מכירה אותו

הולכת וגוברת של הקהילה החרדית על כל-גווניה בתופעות מיוחדות בגבול החקירה המדעית ושנוח מאוד להסביר אותן באמצעים מטפיסיים – חוויה של כמעט-מוות, ריחוף מחוץ לגוף, טרנס, איחוז או דיבוק, טלפתיה, ריפוי נסי, היפנוזה עם דגש על גלגולים קודמים."

ההילה המיסטית שאפפה את התקשורת עם הילדים האוטיסטים – תקשורת שנהפכה לתקשור – והשימוש שנעשה בהם לקידום סדר-יום דתי מסוים וחזרה בתשובה עשו את שיטת התקשורת הנתמכת למושא לביקורת ואף ללעג, והיא הוצגה במקרה הטוב כהתגשמות סוגסטיבית של מאוויי-ההורים לקשר עם ילדיהם האוטיסטים, ובמקרה הרע כשרלטנות.

"מדוע יש התנגדות רבה לשיטה הזאת?" אני שואל את הילקה. "כי לא קל לגלות שהילד שלך, שכל השנים התייחסת אליו כאל חסר-אינטליגנציה, הוא אדם בעל מלוא יכולת-המחשבה, הרגש והרצייה. באופן מעניין, דווקא מי שיודעים על אוטיזם יותר מכולם הם המתנגדים הגדולים ביותר לתקשורת הנתמכת." "וכיצד יודעים האוטיסטים לכתוב? הרי איש לא לימד אותם, אני מקשה."

"האוטיסטים הם בעלי אינטליגנציה והמון זמן פנוי. הרי חלק ניכר מחייהם הם מבלים בבהייה בדברים. לבסוף הם קולטים את האותיות, גם בלי שמלמדים אותם. מאז גיליתי את התקשורת הנתמכת, עבדתי עם 72 בני-אדם, וכולם, למעט שלושה, התגלו כיודעי קרוא וכתוב. כיום אני מתקשרת בשיטת התקשורת הנתמכת עם 20 בני-אדם." "יומה בעניין הטענה שהתשובות שנותנים האוטיסטים הן למעשה התשובות שמוכתבות בידי תומך-התקשורת?" "על תומך-התקשורת להיות זהיר מאוד, כי המחשבות שלו יכולות להשפיע על הדברים שכותב האדם המתקשר. האוטיסטים רגישים מאוד למחשבות של אחרים ומושפעים מהן בקלות. לכן, כשאני משמשת תומכת-תקשורת, אני משתדלת להיות נקייה מכל מחשבה."

מפגש מן הסוג המיוחד

הפגישה עם הילקה ואריק הייתה בבית-קפה ליד שער-יפו. לפני-כן בילינו שעה קלה במצודת-דוד הסמוכה, וממנה השקפנו על ירושלים. ניכר כי אריק התרגש מהמראות שנסקפו לעיניו ומהמצודה עצמה, שלטענתו התקיימה – אך באופן שונה – גם בגלגולו הירושלמי. לאריק זה טיולו החמישי מחוץ לגבולות-שבדיה. לפני-כן היה במיורקה ומדירה (ספרד), ורשה ומינכן. מרקוס, אחיו התאום של אריק, הוא חובב גדול של העיר פריס, שם ביקר ארבע פעמים בלוויית אמו. (8) הוא ביקר גם במינכן ובאזור זלצבורג. אחיהם הגדול, אנדריאס, הוא חובב גדול של רמברנט ואף יודע, לטענת אמו, להבחין במדויק אילו ציורים צוירו בידי הצייר המהולל ואילו בידי תלמידיו. מסעותיו של אנדריאס הם למוזיאונים שמוצגים בהם יצירותיו של רמברנט: וינה, סנט-פטסבורג, אמסטרדם, דן-האג ופריס.

מה השתנה בך כשילדיך התחילו לדבר על התגשמויות קודמות שלהם?

"אדם שיש לו שלושה ילדים כל-כך נכים אינו יכול להאמין שחיים רק פעם אחת ושהחיים הם למעשה חסרי-משמעות.



תקשורת נתמכת בפעולה. שיטה שנויה במחלוקת

בשלב הזה הרגשתי צורך לעצור. תשובותי הפשוטות של אריק כמו לא-הותירו מקום לעוד שאלות. לבסוף המשכתי.

מה ההתרשמות שלך מהאטמוספירה הרוחנית בירושלים?
"נפלאה ונהדרת."

רבים טוענים שירושלים היא המפתח לשלום בעולם. זה נכון?
"שאלה טפשית. ברור שצריך להיות שלום בירושלים כדי שיהיה שלום בעולם."

וכיצד יוכלו בני-האדם שחיים פה לפתור את הבעיות שביניהם?
"קודם-כול הם חייבים ללמוד למשוך לכיוון אחד. ואז ללכת יחד."

ומה יכול להיות הכיוון המשותף?
"הכיוון הוא סליחה. צריך ללמוד לסלוח."

ושבו הצורך לעצור.

ולבסוף: ומה המשימה של האוטיסטים?
"ללמד אתכם אהבה וללמד אתכם להבין את עמנואל (9) ואת הקרמה." סג

הערות ומראי-מקומות

- (1) ולדימיר סולוביוב, משמעות האהבה, תרגום: חמוטל בר-יוסף, הוצאת כרמל, ירושלים, 2006, עמ' 148
- (2) מידע על המכון וספרים שפרסמה ד"ר קרוסלי אפשר למצוא באתר www.deal.org.au
- (3) אבי בליזובסקי, "תקשורת נתמכת – המדע שלל את זה, הדת אימצה", פורסם באתר הידען, www.hayadan.ogr.il בתאריך 14 באוקטובר 2008
- (4) עיינו לדוגמה בדו"ח של "התנועה לאיכות הטיפול בניו-יורק": Facilitated? Can it Produce Evidence Communication: באתר www.cqc.state.ny.us
- (5) נייר-העמדה המלא מובא באתר האגודה בכתובת www.apa.org
- (6) www.inclusioninstitute.org
- (7) אבי בליזובסקי, שם
- (8) חוברת המתעדת את ביקורו הראשון של מרקוס בפריס יצאה לאור בגרמנית, בשם Markus' Reise nach Paris. Hilke Osika, ProHerba, Osika Förlag, Jarna 2006
- (9) עמנואל הוא האל שבתוך האדם, ואנו מתוודעים אליו באמצעות פעילותנו הפנימית.

ומה את יכולה לספר על עולמם הפנימי?
הם אינם אינטליגנטיים בדברים פרקטיים, אבל הם אינטליגנטיים מאוד בדברים רוחניים, אקזיסטנציאליים. יש להם כנות ויושרה – בייחוד המבוגרים שבהם. יש להם כבוד ורגש-אחריות. התכונות האלה מתפתחות בהם בזכות המחלה ובזכות הקשר ההדוק יותר שיש להם עם מורים מעולם-הרוח

טוב יותר מאת בני-משפחתי. בנוגע לאחרים אני יכולה להרגיש רגשות עזים של כעס מההרגע הראשון. הסיבה שיכולה להיות לרגש הזה, לדעתי, היא הַכְרֹת מהתגשמויות קודמות."

האם אפשר לומר שהאוטיסטים חיים בו-בזמן בשני העולמות?
"הקיום של האוטיסטים הוא יותר בעולם-הרוח, ואני חושבת שהכתיבה עוזרת להם להתקרב לעולם הזה."

מעבר לזיכרונות מהתגשמויות קודמות, האם יש להם זיכרונות גם מהתקופה שבין לידה למוות?

הילקה מפנה את השאלה לאריק. הוא לוגם מהקפה ומתפנה לענות. עוויתות שנראות כהבעות של כאב ומאמץ משתלטות על פניו. ואז הוא מתחיל לענות, מקליד את תשובתו על-פני הלוח המנוילן: "כן."

והילקה מוסיפה: "הם יכולים לתקשר אתי על ההתגשמויות הקודמות שלהם כי אני פתוחה לדברים האלה. בעבר פגשתי אדם מגרמניה שידע לתקשר בתקשורת הנתמכת, ושאלתי אותו: "גם אתך הם מדברים על חיים קודמים?"

הוא ענה: "כן, כמובן. אך כשזה קורה אני עוצר מיד, כדי שגם הם יעצרו." לתפיסתו, הדברים האלה הם הזיה, סיפור-אגדות, לא-מציאות."

דברים בשם אומרים

הילקה שואלת את אריק אם הוא רוצה לומר לי דבר. "כן," עונה אריק. "אני רוצה שהוא יכתוב שאנחנו לא רוצים שהאדמה תושמד."

מהרגע ההוא והלאה התנהלה השיחה כך: אני הפניתי לאריק שאלה דרך הילקה; היא תרגמה את שאלתי לשבדית. אריק השיב על שאלותיי כשהוא מקיש באצבעו על לוח-הפלסטיק. הילקה תרגמה את משפטיו לאנגלית. הבאתי את דבריו של אריק כפי שנאמרו מפי הילקה. (וכאן נזכיר שוב את הדרך שבה מציעה הילקה להתייחס לדברים שאריק מביא: בשוויון-נפש, בלא התלהבות יתרה ובלא זלזול.)

מה משמיד את האדמה?

"הבריאים משמידים את האדמה."

ובמה צריכים הבריאים לשנות את התנהגותם?

"אתם צריכים לחשוב בדרך אחרת."

באיזו דרך אנו צריכים לחשוב?

"אתם צריכים לחשוב יותר על אחדות-כל-החיים."

נועם שרון הוא מעורכי אדם עולם noam@adamolam.com